

televizyonda müzik yayıncılığı dersleri vermiştir. Bu çalışmaları 1986-1989 yıllarında Selçuk Üniversitesi Müzik Eğitimi Bölümü'nde Türk müziği tarihi, nazariyatı ve ud dersleri, 1993-1995 yıllarında İstanbul'da Müjdat Gezen Sanat ve Kültür Vakfı'nda nota hattatlığı, Türk müziği edebiyatı, Türk müziği usulleri, müzik terminolojisi ve ud dersleriyle devam etmiştir. Kendisinin geçmiş ve gelecek arasında bir köprü vazifesi gördüğünü söyleyen Tanrıkörür pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Bunlar arasında Bekir Reha Sağbaş, Selma Sağbaş, Saim Konakçı, Yusuf Koçak, Gülçin Yahya, Tevfik Soyata, Gül Göre ve Ayşe Başak İlhan sayılabilir. Aşırı derecede titizliğiyle tanınan ve her işi en iyi şekilde yapmaya çalışan, dolayısıyla mükemmeliyetçiliği kendisine bir yaşayış biçimi haline getiren Cinuçen Tanrıkörür'un bu mükemmeliyetçiliğinin altında her konuda kendinden emin bir kişilik yatmaktadır.

Eserleri. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince ve biraz Arapça bilen, kalemle dostluğunun mızrapla dostluğundan eski olduğunu söyleyen Tanrıkörür, gerek müzik gerekse kültürel ve toplumsal konular üzerine gazete ve dergilerde Türkçe ve yabancı dillerde 100'ün üzerinde makale yazmış, ilmi toplantılarda pek çok tebliğ sunmuş, Ankara Radyosu ve televizyonunda hazırladığı programların metinlerini kendisi kaleme almıştır. Makaleleri 1957-1995 yılları arasında Konya'da *Çağrı*, Ankara'da *Töre ve Millî Kültür* dergileriyle *Son Baskı*, *Müzik-İş* ve *Kös* gazetelerinde; İstanbul'da *Otağ*, *Yelken*, *Müsiki Mecmuası*, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, *Sanat Olayı*, *Tarih ve Toplum*, *Mızrap*, *Dergâh* ve *Aksiyon* dergileriyle *Son Baskı*, *Son Havadis*, *Dünya* ve *Tercüman* gazetelerinde; Fas'ta *al-Moudjahid* adlı gazetede (1968), Paris'te *Etudes traditionnelles* (1983), Amerika Birleşik Devletleri'nde Maryland Üniversitesi yayın organı *Turkish Music Quarterly*, İtalya'da *Strumentie Musica* (1992) adlı dergilerde neşredilmiştir. Ayrıca *Türkiye Diyanet Vakti İslâm Ansiklopedisi* ve *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*'nin müellif kadrosunda yer almış, İrcica tarafından yayımlanan *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi -II-* adlı eserde "Osmanlı Müsikisi", Yeni Türkiye Yayınları tarafından yayımlanan *Osmanlı* adlı seride (c. X) "Osmanlı Müsikisinde Mevlâî Âyini Besteciliği" adlı makaleleri yayımlanmıştır. Diğer bazı makalelerinin yanı sıra neşredilen eserleri şunlardır: *Ortaokullar İçin Müzik 1-2-3* (Selçuk Yıldırım ve Be-

sim Akkuş'la birlikte, Ankara 1989); *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler* (İstanbul 1998); *Biraz da Müzik* (İstanbul 2001); *Aksiyon* dergisinde yayımlanan makalelerinden derlenen eserin ikinci baskısı *Müzik, Kültür ve Dil* adıyla yapılmıştır (İstanbul 2003); *Sâz ü Söz Arasında Cinuçen Tanrıkörür'un Hatıraları* (İstanbul 2003); *Türk Müzik Kimliği* (İstanbul 2004); *Osmanlı Dönemi Türk Müsikisi* (İstanbul 2003, 2005). Cinuçen Tanrıkörür'un *Müzik* (ortaokul 1-2-3), *Türk Müsikisi El Kitabı*, *Mektupları*, *Mülâkâtları*, *Besteleri* (beş cilt halinde tasarlanmıştır), *Ud Metodu* adlı eserleri basıkya hazır durumdadır.

1969'dan itibaren Konya Turizm Derneği tarafından düzenlenen Mevlâî semâî törenlerine saziyla katılan Cinuçen Tanrıkörür gerek yurt içinde gerekse yurt dışında saziyla ve sesiyle pek çok resital, konferans ve seminer vermiş, saziyla sanatçılara eşlik etmiştir. Bu etkinlikler yurt içindeki birçok şehir yanında yurt dışında Fransa, Hollanda, Cezayir, Irak, Tayland, Belçika, İtalya, Almanya, İspanya, Suudi Arabistan, Fas, Hindistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin de içinde bulunduğu yirmi üç ülkede gerçekleşmiştir. Resitalindeki özelliklerinden biri de mikrofon kullanmamasıdır. Tanrıkörür'un Fransız Radyosu'nda 1983'te verdiği solo konser

ve röportajı 1986'da Ocora dizisinde LP ve kaset, 1994'te CD olarak; Cinuçen Tanrıkörür -I- adlı albüm 1993'te Türkiye'de; "Le Chant du Monde-Turquie-Fasil-Concert de Musique Classique Ottomane" adlı çalışma 1995 yılında Fransa'da yayımlanmıştır. "Cinuçen Tanrıkörür'un Bestelerinde Yahya Kemal", "Cinuçen Tanrıkörür'un Bestelerinde Aziz Mahmud Hüdâyî", "Şedd-i Sabâ Faslı ve İlahîler" adlı üç albümü İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından neşredilmiştir (1996). Sanatçıyla ilgili olarak Mehmet Eryılmaz tarafından "O Şafak Vakti'nin Cihangiri" adıyla belgesel film hazırlanmıştır (2003). Ayrıca Tanrıkörür'un 1960-1998 yıllarına ait ud ve ses icralarının yayımlanması düşünülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Müsikisi*, İstanbul 1970, s. 724-726; Nurcan Betül Anısoy, *Cinuçen Tanrıkörür'un Hayatı, Sanatçı Kişiliği ve Eserleri* (mezuniyet tezi, 1995), İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müsikisi Devlet Konservatuarı Temel Bilimler Bölümü; Beşir Ayvazoğlu, *Defterimde 40 Suret*, İstanbul 1997, s. 132-136; *Sâz ü Söz Arasında: Cinuçen Tanrıkörür'un Hatıraları* (haz. İsmail Kara), İstanbul 2003; Uğur Baran, "Cinuçen Tanrıkörür ile Müsikimiz Üzerine", *İlim ve Sanat*, sy. 39, İstanbul 1995, s. 65-70; Halime Güngör, "Cinuçen Tanrıkörür'un Besteciliği Üzerine", *Musikşinas*, sy. 5, İstanbul 2001, s. 122-127; a.m.f. - Serkan Delice, "Beşir Ayvazoğlu ile Röportaj", a.e., sy. 5, s. 115-121; Gönül Paçacı, "Cinuçen Tanrıkörür'un Hatıraları, Sâz ü Söz Arasında", *Toplumsal Tarih*, sy. 116, İstanbul 2003, s. 104-105; "Tanrıkörür, Cinuçen", *Türk Dünyası Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Ankara 2007, VIII, 186.

NURİ ÖZCAN

Cinuçen Tanrıkörür'un bestelediği bir ilâhinin kendi el yazısı ile notası (Nuri Özcan arşivi)

TANRIÖVER, Hamdullah Suphi (1885-1966)

Hatip, şair ve yazar.

İstanbul'da doğdu. Tanzimat dönemi devlet adamlarından ve ilk Maarif nâzırı Abdurrahman Sâmî Paşa'nın torunu, Maarif Nâzırı Abdüllatif Subhî Paşa'nın oğlu, Sâmîpaşazâde Sezâî'nin yeğenidir. Annesi Kafkasya'dan esir olarak İstanbul'a getirilmiş bir Çerkez kızı olan Ülfet Hawvâ Hanım'dır. Tanrıöver soyadını kendisine Hamdullah karşılığı olarak Atatürk vermiştir. Çocukluk yılları büyükbabasının Çamlıca'daki köşkünde ve babasının Fatih Horhor'daki konağında geçti. İlk tahsilini Altunizâde ve Numûne-i Terakkî idâdîlerinde tamamladı, daha sonra Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'ni bitirdi (1904). Bir süre Reji İdaresi Tercüme Kalemî, Defter-i Hâkânî Nezâreti Mektûbî Kalemî mülâzımlığı ile Şehremaneti Tercüme Odası'nda çalıştı

(1905-1907). Ardından Ayasofya Rüşdiyesi'nde kitâbet, ma'lûmât-ı medeniyye ve Fransızca (1908); Dârülmualimîn'de fenn-i terbiye ve lisân-ı Osmânî (1910); Dârülfünun Edebiyat Fakültesi'nde edebiyât-ı Türkiyye, fenn-i terbiye ve Türk-İslâm güzel sanatları tarihi dersleri verdi (1913). Balkan Savaşı'ndan sonra elden çıkan Edirne ve Trakya topraklarının Osmanlı Devleti'nde kalması için teşkil edilen komisyonla birlikte Berlin ve Petersburg'a gitti (1913).

II. Meşrutiyet'in ardından kurulan Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocağı ve Türk Bilgi Derneği gibi kuruluşların faaliyetlerine katıldı; uzun süre Türk ocaklarının başkanlığını yaptı. Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sebebiyle İstanbul'da düzenlenen protesto mitinglerinde yaptığı konuşmalarla dikkati çekti. Son Osmanlı Meb'ûsan Meclisi'nde Saruhan mebusu olarak bulundu. İstanbul'un işgali ve Türk ocaklarının kapatılması üzerine Ankara'ya gidip fiilen Millî Mücadele'ye katıldı. Antalya mebusu olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girdi (1920); aynı yıl Maarif vekilliğine getirildi. *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde İstanbul matbuatına karşı Millî Mücadele'yi savunan yazılar yazdı. Bu arada Matbuat ve İstihbarat umum müdürlüğü yaptı. Mehmed Âkif'in (Ersoy) yazdığı İstiklâl Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde millî marş kabul edilmesi için özel bir çaba sarfetti. 1923'te ikinci meclise İstanbul mebusu olarak girdi. Ankara'da Etnografya Müzesi'ni kurdu. İstanbul'da Türk ocaklarını tekrar faaliyete geçirdi. 1931-1939 yılları arasında Bükreş'te büyükelçilik görevinde bulundu. 1943'te İçel, 1946'da İstanbul milletvekili seçildi. 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız Manisa milletvekili, 1954'te yine Demokrat Parti'den İstanbul milletvekili oldu. 1957'de Hürriyet Partisi adayı olarak girdiği seçimi kaybedince politikadan ayrılıp Horhor'daki Subhi Paşa Konağı'na çekildi. 19 Haziran 1966'da vefat etti; mezarı Merkezefendi'deki aile kabristanındadır.

Edebiyata henüz Galatasaray Mektebi Sultânisi'nde okuduğu yıllarda yazdığı şiirlerle başlayan Hamdullah Suphi'nin "Nâmık Kemal" adını taşıyan ilk şiiri başka bir adla, aralarında amcası Sâmîpaşazâde Sezâi'nin de bulunduğu Jön Türkler'in Paris'te çıkardığı *Şûrâ-yı Ümmet* dergisinde yayımlanır (1902). Gençlik yıllarında daha çok Nâmık Kemal'in etkisi altında hamâsi manzumeler kaleme alır. 1909'da doğrudan doğruya sanatı gaye edinen, bir dönem başkanlığını yaptığı Fecr-i Âti top-

luluğuna katılır. Bu dönemde daha çok Tevfik Fikret ile Cenab Şahabeddin'in etkisinde çoğu aşk ve tabiat konulu şiirler yazar. Sa da daha sonraki yıllarda arkadaşı Ahmed Hâşim ile Yahya Kemal'in (Beyatlı) edebiyat ortamına hâkim olmaları üzerine şiiri terkeder. Aynı yıllarda mizaha da ilgi duyan Hamdullah Suphi birçoğu *Davul* mecmuasının (1908-1909) "Vur Abalıya" sütununda olmak üzere Toplu İğne, Yutmaz, Hasad, Keçiboyunuzu, İstanbul ve Münekkid gibi takma adlarla manzume ve yazılar yayımlar. 1911'de Fecr-i Âti topluluğu mensupları ile yeni lisan hareketini savunan *Genç Kalemler* dergisi yazarları dilde sadeleşme konusunda tartışmaya girince Hamdullah Suphi, Celâl Sâhir'le birlikte bu derginin yazı kadrosuna katılır. Bu tarihten itibaren millî edebiyat akımı içinde yer almış, aruzu terk edip hece vezniyle ve sade bir dil kullanarak şiirler yazmıştır.

Şûrâ-yı Ümmet, Yeni Gazete, Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Musavver Muhît, Türk Yurdu, Genç Kalemler, Hak, İkdâm, Akşam, Rübâb, Hâkimiyet-i Milliye ve *Muallim* gibi gazete ve mecmualarda şiir, hikâye, makale ve edebî tenkitleri yayımlanan Hamdullah Suphi'nin şöhret bulduğu asıl alan hitabettir. 1912 yılında milliyetçilik hareketinin İstanbul'daki merkezi olan Türk Ocağı'na girmiş, ertesi yıl buraya başkan seçilmiş ve başkanlığı bu kuruluşun yerini halkevlerine bıraktığı 1932 yılına kadar sürmüştür. Türk Ocağı başkanı olarak Türkçülük ve milliyetçilik meselelerinde önemli çalışma ve konuşmalarıyla tanınmış, dağılmakta olan ocağı derleyip toparlamış ve kısa sürede 230 şubesiyle faaliyetlerinin memleket sathına yayılmasını sağlamıştır. Millî Mücadele yıllarında halkı aydınlatmak amacıyla Konya ve Antalya'da görevlendirilmiş, Cumhuriyet'ten sonraki yıllarda yeni Türkiye'yi ve Cumhuriyet inkılâplarını öven ko-

nuşmalarıyla halk kitlesi üzerinde etkili olmuştur.

Hamdullah Suphi'nin "İslâm Birliğinin Geçirdiği Safhalar", "Sanat ve İstiklâlimiz", "Bugünkü Tehlikeler ve Halk Önderleri", "Milliyet Düsturları", "Sovyet Rejimi", "Arap Birliği Hakkında Tarihi Mütalaalar" başlıklı yazı ve konuşmalarında sağlam bir tarih bilgisi ve şuuruna sahip olduğu dikkati çeker. Türk milletini ayakta tutan ve bekasını sağlayan milliyetçilik anlayışını üç temel unsur üzerine kurar. Bunlar dil, din ve dilek birliğidir; ancak vatan olmadıktan sonra bunların hiçbirinin önemi yoktur. Ona göre Haçlılar'ın parçalayıp yutmaya çalıştığı son Türk yurdu Anadolu'dur; Anadolu'yu ayakta tutacak tek yol ise millî kültürdür. Hamdullah Suphi 1925'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki görüşmeler sırasında tekke ve zâviyelerin kapatılmasına dair kanuna da itiraz etmiştir.

Eserleri: *Nâmık Kemal Bey Magosa'da* (İstanbul 1909), *La question arménienne et un point de vue turque* (Berlin 1919), *Dağ Yolu* (hitâbeler, I-II, İstanbul 1928-1931), *Günebakan* (makaleler, Ankara 1929), *Anadolu Millî Mücadelesi* (Ankara 1946), *Hamdullah Suphi Tanrıöver'den Seçmeler* (haz. M. Necati Sepeçioğlu, İstanbul 1971). **Eserlerinden** *Dağ Yolu* yeni harflerle (haz. Fethi Tevetoğlu, Ankara 1987) ve *Günebakan* **açıklayıcı notlarla** (haz. Fevziye Abdullah Tansel, Ankara 1986) **tekrar yayımlanmıştır.**

BİBLİYOGRAFYA :

Ruşen Eşref [Ünaydın], *Diğerler ki*, İstanbul 1334, s. 188-204; İsmail Hikmet [Ertaylan], *Türk Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1926, IV, 253-270; Yusuf Akçura, *Türk Yılı: 1928*, İstanbul 1928, s. 445-447; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 539-540; Hasan Âli Yücel, *Edebiyat Tarihimizden*, Ankara 1957, tür.yer.; Mustafa Baydar, *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*, İstanbul 1968; Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri: Tanzimat'dan Cumhuriyet'e Kadar*, İstanbul 1969, s. 142-143; Fethi Tevetoğlu, *Hamdullah Suphi Tanrıöver*, Ankara 1986; Şerif Aktaş, "Hamdullah Suphi Tanrıöver", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul 1991, XI, 281-285; Arzu Çaltık, *Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Türk Milliyetçiliği Tarihindeki Yeri* (yüksek lisans tezi, 1997), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Cafer Şen, *Fecr-i Âti Edebiyatı*, Ankara 2006, tür.yer.; İsmail Kara, *Cumhuriyet Türkiyesi'nde Bir Mesele Olarak İslâm*, İstanbul 2008, s. 252-253; Güler Güven, *Sami Paşazâde Sezâi ve Eserleri*, İstanbul 2009, tür.yer.; *Türk Kültürü* (Hamdullah Suphi Tanrıöver özel sayısı), IV/45 (1966); *Türk Yurdu* (Hamdullah Suphi Tanrıöver özel sayısı), VI/2 (1967); **Fevziye Abdullah Tansel**, "Hamdullah Subhi Tanrıöver'in Kullandığı Remiz ve İğreti Adlar", *KAM*, XV/4 (1986), s. 39-52; "Tanrıöver, Hamdullah Subhi", *TDEA*, VIII, 232-234. **ABDULLAH UÇMAN**

Hamdullah
Suphi
Tanrıöver